

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОГО ПРАВА**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан

Юридичного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка проф. Бурдін В.М.

10 лютого 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СУДОВА ПРАКТИКА ЗАХИСТУ ПЕНСІЙНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

галузь знань **23 «Соціальна робота»**
спеціальність **232 «Соціальне забезпечення»**
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня
вибіркова навчальна дисципліна
юридичний факультет

Львів – 2023 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Судова практика захисту пенсійних прав громадян» для студентів за галуззю знань 23 «Соціальна робота» у межах освітньої програми третього (бакалаврського) року, 2023 р.

Розробники:

Синчук Світлана Миколаївна — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри соціального права.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри соціального права
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Протокол від «06» жовтня 2023 року №5)

Завідувач кафедри
соціального права

 проф. П.Д. Пилипенко

«02» 02 2023 року

Схвалено Вченою Радою юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка (галузь знань 23 «Соціальна робота», спеціальність 232 «Соціальне забезпечення» у межах освітньо-професійної програми ОС Бакалавр) Протокол від «10» жовтня 2023 року № 8

«10» 02 2023 року

Голова проф. В.М. Бурдін

© С.М. Синчук
2023 рік

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів 5	Галузь знань 23 «Соціальна робота»	вибіркова	
	Спеціальність 232 «Соціальне забезпечення»	Рік підготовки:	
3-й			
Загальна кількість годин – 150		Семестр	
		6-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 1	освітня програма третього (бакалаврського) року	Лекції	
		32 год.	
		Практичні	
		48 год.	
		Самостійна робота	
		70 год.	
		Вид контролю: залік	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

для денної форми навчання – 1:0,8

Мова навчання - українська

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: надати учасникам необхідні знання, обов'язкові для того, щоб вміти застосовувати законодавство про пенсійне забезпечення у процесі судового захисту прав громадян. Тому у курсі представлено як огляд концепції соціальних прав, правових позицій міжнародних та внутрідержавних судових інституцій, так і процесів та інструментів, які потрібні для судового захисту прав громадян.

Завдання – студент у процесі навчання повинен поглиблено вивчити та вміти застосовувати міжнародні та внутрідержавні судові правові позиції у сфері захисту пенсійних прав громадян

Результати навчання. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

ЗК3. Оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт. Аналізувати та оцінювати практику застосування законодавства про пенсійне забезпечення.

СК2. Планувати та здійснювати соціальні дослідження з метою виявлення й аналізу соціально значимих проблем і факторів досягнення соціального благополуччя різних груп населення.

СК10. Виявляти професійну ідентичність та діяти згідно з цінностями працівника соціальної сфери.

ПРН 10. Пояснювати та надавати обґрунтовані відповіді населенню щодо форм, методів та засобів надання соціальної допомоги, пенсійного забезпечення та страхування, базуючись зокрема на стандартах, визначених Європейським судом з прав людини, Конституційним судом України, правових позиціях Верховного Суду.

ПРН 13. Аналізувати ефективність реалізації соціально-економічної підтримки населення та здійснювати відповідну корекцію в межах напряму діяльності. Застосовувати знання та розуміння основних засад та процедур адміністративного/загального судочинства в Україні у механізмі захисту пенсійних прав громадян. Критично оцінювати ефективність представництва і захисту прав, свобод та інтересів клієнтів на підставі аналізу судової практики у сфері реалізації прав громадян у сфері пенсійного забезпечення.

ПРН 18. Розробляти та апробувати соціальні проекти і технології у сфері пенсійного страхування та забезпечення громадян. Застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці пенсійних юридичних фактів та правозастосовній діяльності у сфері реалізації пенсійних прав.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕНСІЙНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ.

1. Практичні проблеми підтвердження правостановлювальних юридичних фактів відповідно до Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”.

2. Практичні проблеми підтвердження правостановлювальних юридичних фактів відповідно до законодавства України про пенсійне забезпечення, яке передбачає спеціальне пенсійне забезпечення.

ТЕМА 2. РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ТА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ У МЕХАНІЗМІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕНСІЙНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ.

2.1 Рішення Європейського суду з прав людини та їх вплив на реалізацію пенсійних прав громадян в Україні

Рішення Європейського суду з прав людини у правовій системі України.
Право на пенсійне забезпечення у рішеннях Європейського суду з прав людини.

Зміна змісту та обсягу права на пенсійне забезпечення у рішеннях Європейського суду з прав людини.

Принцип недискримінації у сфері пенсійного забезпечення у рішеннях Європейського суду з прав людини.

Належний розмір пенсійного забезпечення у рішеннях Європейського суду з прав людини.

Спеціальні пенсії у рішеннях Європейського суду з прав людини.

2.2 Рішення Конституційного суду України та їх вплив на право-реалізаційну практику у сфері пенсійного забезпечення громадян

Рішення Конституційного Суду України як джерела права в Україні.

Право на пенсійне забезпечення як складова права на соціальний захист у рішеннях Конституційного Суду України.

Соціальні гарантії пенсійного забезпечення у рішеннях Конституційного Суду України.

Зміна змісту та обсягу права на пенсійне забезпечення у рішеннях Конституційного Суду України.

Принцип недискримінації у сфері пенсійного забезпечення у рішеннях Конституційного Суду України.

Спеціальні пенсії у рішеннях Конституційного Суду України.

ТЕМА 3. ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ВЕРХОВНОГО СУДУ У СФЕРІ ПРАВОВІДНОСИН ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯН.

3.1 Правові позиції Верховного Суду із застосування Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”.

Значення правових позицій Верховного Суду у правовій системі України.

Правові позиції Верховного Суду щодо встановлення правових підстав виникнення права на пенсійне забезпечення в солідарній системі пенсійного забезпечення.

Правові позиції Верховного Суду щодо визначення суб'єкта права на пенсійне забезпечення. Принцип недискримінації у практиці Верховного Суду.

Відмова у призначенні пенсії за віком: правові позиції Верховного Суду. Пільгову пенсії у практиці Верховного Суду. Правові позиції Верховного Суду з питань обчислення заробітної плати особи для призначення пенсії.

Правові позиції Верховного Суду про призначення пенсії у зв'язку з інвалідністю.

Правові позиції Верховного Суду про призначення пенсії у зв'язку з втраченою годувальника.

Правові позиції Верховного Суду про перерахунок пенсій.

Право особи на зміну виду пенсійної виплати у практиці Верховного Суду.

Правові позиції Верховного Суду про виплату пенсій.

3.2 Правові позиції Верховного Суду із застосування законодавства України, яке передбачає інші (спеціальні) види пенсійного забезпечення.

Законодавство у сфері спеціального пенсійного забезпечення.

Пільгове пенсійне забезпечення: законодавство та практика Верховного Суду.

Проблемні питання визначення вислуги років у практиці Верховного Суду

Пенсійне забезпечення відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб, прирівняних до них»: практика Верховного Суду. Грошове забезпечення військовослужбовців: проблеми застосування законодавчих норм та судова практика з цих питань.

Проблемні питання пенсійного забезпечення державних службовців.

Пенсійне забезпечення суддів та службових осіб прокуратури у практиці Верховного Суду.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

назви теми	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	Ср		л	п	лаб	інд	ср
Тема 1. Практичні проблеми реалізації пенсійних прав громадян в Україні.	31	4	8			19						
Тема 2. Рішення Європейського суду з прав людини та Конституційного суду України у механізмі реалізації пенсійних прав громадян в Україні.	57	14	20			23						
Тема 3. Правові позиції Верховного Суду у сфері правовідносин пенсійного забезпечення громадян.	62	14	20			28						
Разом	150	32	48			70						

Лекційний курс (денна – 32 год., заочна –)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин денна форма	Кількість годин заочна форма
1.	Практичні проблеми реалізації пенсійних прав громадян в Україні.	4	
2.	Рішення Європейського суду з прав людини та Конституційного суду України у механізмі реалізації пенсійних прав громадян в Україні.	14	
3.	Правові позиції Верховного Суду у сфері правовідносин пенсійного забезпечення громадян.	14	
Разом		32	

Практичні заняття (денна – 48 год., заочна)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин денна форма	Кількість годин заочна форма
1.	Практичні проблеми реалізації пенсійних прав громадян в Україні.	8	
2.	Рішення Європейського суду з прав людини та Конституційного суду України у механізмі реалізації пенсійних прав громадян в Україні.	20	
3.	Правові позиції Верховного Суду у сфері правовідносин пенсійного забезпечення громадян.	20	
Разом		48 год.	

Самостійна робота (денна – 70 год., заочна)

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин (денна)	Кількість годин (заочна)
1.	Практичні проблеми реалізації пенсійних прав громадян в Україні.	19	
2.	Рішення Європейського суду з прав людини та Конституційного суду України у механізмі реалізації пенсійних прав громадян в Україні.	23	
3.	Правові позиції Верховного Суду у сфері правовідносин пенсійного забезпечення громадян.	28	
Разом		70 год.	

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У ході викладання навчальної дисципліни підлягають використанню методи, спрямовані на:

- формування у студентів інтересу до пізнавальної діяльності й відповідальності за навчальну працю;
- забезпечення мисленнєвої діяльності (індуктивного, дедуктивного, репродуктивного та пошукового характеру);
- а також методи, пов'язані із контролем за навчальною діяльністю студентів.

Серед методів навчання, зокрема, підлягають застосуванню наступні: розповідь, пояснення, бесіда, лекція, демонстрація, спостереження, обговорення, дослідницькі проекти, підготовка презентацій.

6. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Знання та навички студентів, отримані при засвоєнні навчальної дисципліни «Судова практика захисту пенсійних прав громадян» оцінюється за рейтинговою системою.

Форми поточного контролю включають: оцінювання виконання домашніх самостійних завдань, тестів та контрольних робіт, виконаних студентами під час практичних занять.

Студент може отримати максимально 50 балів за усні відповіді або виконання тестів чи контрольних робіт, задач та інших завдань на практичних заняттях.

Неготовність до заняття або незадовільна відповідь (розв'язання задачі) також підлягають відповідній оцінці і студенту виставляється «0» балів. Студент повинен перездати незадовільну оцінку протягом двох тижнів і отримати позитивну оцінку, яка враховується під час визначення середнього балу поточної успішності. Не перескладена заборгованість тягне виставлення за залік оцінки «0» FX.

За результатами вивчення дисципліни студент отримує підсумкову оцінку за 100-бальною системою, яка розраховується як середньозважене оцінок за поточну успішність.

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ПРИСВОЮЄТЬСЯ СТУДЕНТАМ

Оцінювання знань студента здійснюється за 100-бальною шкалою (для екзаменів і заліків).

- залік оформляється за результатами поточної успішності.
- при оформленні документів за екзаменаційну сесію використовується таблиця відповідності оцінювання знань студентів за різними системами.
- **Шкала оцінювання: Університету, національна та ECTS**

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	Визначення	За національною шкалою	
			Екзаменаційна оцінка, оцінка з диференційованого заліку	Залік
90 – 100	A	<i>Відмінно</i>	<i>Відмінно</i>	<i>Зараховано</i>
81-89	B	<i>Дуже добре</i>	<i>Добре</i>	
71-80	C	<i>Добре</i>	<i>Задовільно</i>	
61-70	D	<i>Задовільно</i>		
51-60	E	<i>Достатньо</i>		
0-50	FX	<i>незадовільно</i>	<i>незадовільно</i>	<i>Не зараховано</i>

90-100 балів (відмінно) - виставляється студенту, який дав повну і правильну відповідь на всі питання, що базуються на знанні нормативно-правових актів, судової практики та спеціальної літератури. Прояви уміння застосування набутих знань до конкретних суспільно-економічних ситуацій та здібності аналізу джерел вивчення даного курсу.

81-89 балів (дуже добре) - виставляється студенту, який дав не цілком повну але правильну відповідь на всі питання, що базуються на знанні предмету.

71-80 балів (добре) - виставляється студенту, який дав повну і правильну відповідь, але не на всі питання, або відповідь не базується на всіх складових джерелах вивчення. Тобто знав нормативно-правовий акт та судову практику але не знав інформації, що міститься у спеціальній літературі, чи інформації, яка міститься у інших джерелах. Однак у підсумку його відповідь повинна базуватись не менше ніж на двох базових джерелах.

61-70 балів (задовільно) - виставляється студенту, який не дав вичерпної детальної відповіді на питання контрольних завдань і яка базується тільки на одному із рекомендованих джерел вивчення матеріалу.

51-60 балів (достатньо) - виставляється студенту, який не дав вичерпної (достатньої) відповіді на питання контрольних завдань та не може назвати джерела інформації навчальної дисципліни.

0-50 балів (незадовільно) - виставляється студенту, який виявив значні прогалини в знаннях основного навчального матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, незнайомий з основною юридичною літературою з дисципліни.

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Перелік нормативно-правових актів та правових позицій судових інстанцій, необхідних для опрацювання в межах кожної із запропонованих тем, що складають зміст навчальної дисципліни будуть запропоновані викладачем до кожної із тем під час вивчення курсу.

1. Pauline Meline. Overview of recent cases before the Court of Justice of European Union (October 2019-January 2020). // European Journal of Social Security URL : <https://doi.org/10.1177/1388262720911530>
2. Anne Pieter van der Mei, Pauline Meline. Overview of recent cases before the Court of Justice of European Union (November 2018-January 2019). / European Journal of Social Security URL : <https://doi.org/10.1177/1388262719838945>

3. Pauline Meline. Overview of recent cases before the Court of Justice of European Union (February 2020-June 2020). // *European Journal of Social Security* URL : <https://doi.org/10.1177/1388262720947726>
4. Бориченко К. В. Юридичний механізм забезпечення права на соціальний захист: проблеми теорії та практики: монографія. Одеса: Фенікс, 2019. 552 с.
5. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту України : навч. посіб. / Н. Б. Болотіна. – [2-ге вид., перероб і доп.]. – К. : Знання, 2008. – 663 с.
6. Дудаш Т. І. Практика Європейського Суду з прав людини: навч. посіб. / Т. І. Дудаш. 2-ге вид., змінене і доповнене. – Алерта, 2014. – 488
7. Головін А. С. Захист прав і свобод людини і громадянина при здійсненні правосуддя в рішеннях Конституційного Суду України / А. С. Головін. К. : Логос, 2011. 307 с.
8. Косович В. М. Загальнотеоретичні положення у судовій практиці: використання та необхідність їх поглибленого вивчення // *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2020. Вип. 72. ЛНУ Імені Івана Франка. Львів. – 2021. – С. 3-13.
9. Kosovych V.M. Evaluative Concepts of the European Convention on Human Rights: Current Issues of Application as Exemplified by Article 6. *Krytyka Prawa. Niezależne Studia nad Prawem* (14) 1 | *Kozminski University Journals*. 2022. Volume 14. Issue 1.
10. Селіванов А. О. Права і свободи громадян під захистом Конституційного суду України: правові позиції сучасної доктрини конституційного правосуддя / А. О. Селіванов ; Акад. прав. наук України. – К. : Логос, 2005. – 104 с.
11. Ласько І. М. Захист прав на соціальне забезпечення Європейським судом з прав людини / І.М. Ласько // *Право, економічні та організаційні засади реалізації державної політики зайнятості: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. 22 грудня 2015 р., Львів. С. 82 – 85
12. Ласько І. До питання про дискримінацію при реалізації права на соціальне забезпечення у рішеннях Європейського суду з прав людини / І. Ласько // *Pravna veda a prax: modernycheuropskychintegracnychprocesov: zbornikprispevkov z medzinarodnejevdedeckejkonferencie*. 27-28 novembra 2015, Bratislava – P. 157-160.
13. Право соціального забезпечення України : підручник / Пилипенко П. Д. та ін. ; за ред. П. Д. Пилипенка. 4-те вид., перероб. і допов. Київ : Ін Юре, 2014. 476 с.
14. Стецик Н. До питання про природу прецедентної судової практики / Н. Стецик // *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2018. Випуск 67. С. 110-118.
URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/law/article/view/9555>
15. Stetsyk N. Case Law of the Supreme Courts in Post-Soviet Legal System // *Juridiskā zinātne / Law*, No. 11, 2018, pp. 62-76. – available at: https://www.journaloftheuniversityoflatvialaw.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/journaloftheuniversit
16. Аналіз практики застосування судами ст. 16 Цивільного кодексу України. Верховний Суд України – офіційний сайт. URL: <http://www.scourt.gov.ua>.

17. HUDOC, CASE OF GRANT v. THE UNITED KINGDOM (*Application no. 32570/03*), 23 May 2006. URL: <https://bit.ly/2OTnYRe>
18. HUDOC, CASE OF FÁBIÁN v. HUNGARY (*Application no. 78117/13*), 5 September 2017, URL: <https://bit.ly/3ILwais>
19. HUDOC, MOCKIENĖ v. Lithuania, (*Application no. 75916/13*), 4 July 2017, URL: <https://bit.ly/396CRqc>
20. HIGH COURT OF JUSTICE, PAUL HUGHES AND OTHERS v. THE BOARD OF THE PENSION PROTECTION FUND, Case No: CO/571/2019, Date: 22nd June 2020, URL: <https://bit.ly/399xmHj>
21. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Філозофенко проти України» (Заява №72954/11) від 09 січня 2020 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_e78#Text
22. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Цезар та інші проти України» (Заяви № 73590/14, 73593/14, 73820/14, 4635/15, 5200/15, 5206/15 та 7289/15) від 13 лютого 2018 року URL: <https://www.msp.gov.ua/news/14818.html?PrintVersion>
23. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Дмитренко та Бездорожній проти України» (Заяви № 59552/11 та № 7096/12) від 02 липня 2020 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f23#Text
24. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ромева проти Північної Македонії» (№ 32141/10) від 12 грудня 2019 URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:\[%22003-6589827-8731916%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:[%22003-6589827-8731916%22]})
25. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Фабіан проти Угорщини» (Заява №78117/13) від 15.12.2015. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/rus#{%22itemid%22:\[%22001-176769%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/rus#{%22itemid%22:[%22001-176769%22]}) (дата звернення: 18.11.2020)
26. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Суханов та Ільченко проти України» (Заяви № 68385/10 та 71378/10) від 26 червня 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a16#Text
27. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Будченко проти України» (Заява № 38677/06) від 24 квітня 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_995#Text
28. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Віктор Назаренко проти України» (Заява № 18656/13) від 3 жовтня 2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c65#Text
29. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Сук проти України» (Заява № 10972/05) від 10 червня 2011 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_715#Text
30. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Пічкур проти України» (Заява № 10441/06) від 7 листопада 2013 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_984#Text
31. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Серебрянський проти України» (Заява № 44054/13) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a54#Text

32. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Пічкур проти України» (Заява № 10441/06) від 7 листопада 2013 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_984#Text

33. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Проніна проти України» (Заява № 63566/00) від 18 липня 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_096#Text

34. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Стек та інші проти Сполученого Королівства» (Заяви №№ 65731/01 та 65900/01) від 20 листопада 2000 року та 30 січня 2001 року URL: <https://rm.coe.int/11-stec-and-others-v-the-united-kingdom-decision-06-07-2005-/16806b592a>

35. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Моттола та інші проти Італії» (Заява № 29932/07) від 04 травня 2014 р. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-140393%22%5D%7D>

36. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Віліс проти Сполученого Королівства» (заява N 36042/97) від 11 червня 2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_170#Text

37. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Кляйн проти Австрії» від 03.03.2011 (Заява 57028/00). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-103647%22%5D%7D>

38. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Андреєва проти Латвії» від 18.02.2009 (Заява 55707/00). URL: <https://roseurosud.org/r/st-6/st-6a-3/postanovlenie-espch-andreeva-protiv-latvii>

39. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Москаль проти Польщі» (Заява № 10373/05) від 15 вересня 2009 року URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-94009&filename=001-94009.pdf>

40. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо офіційного тлумачення поняття "щомісячне довічне грошове утримання", що міститься у підпункті "е" підпункту 165.1.1 пункту 165.1 статті 165 Податкового кодексу України № 1-33/2011 від 14.12.2011 р. (№ 18-рп/2011). URL: <http://ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/18-gr/2011.doc>

41. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Сердюка Вадима Леонідовича щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 63 Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб" № 1-9/2015 від 13.05.2015 р. (№ 4-рп/2015). URL: <http://ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/4-gr/2015.pdf>

42. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 2 частини першої статті 49, другого речення статті 51 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" № 1-32/2009 від 07.10.2009 р. (№ 25-рп/2009) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v025p710-09#Text>

43. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 9 розділу I Закону України "Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України" від 28 грудня 2014 року № 76–VIII (справа про соціальний захист ветеранів війни та членів їхніх сімей) № 1-6/2018(2791/15) від 18.12.2018 р. (№ 12-р/2018) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-18#Text>

44. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Сердюка Вадима Леонідовича щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 63 Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб" № 1-9/2015 від 13.05.2015 р. (№ 4-рп/2015). URL: <http://ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/4-рп/2015.pdf>

45. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 59 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 10 Постанови Кабінету Міністрів України "Деякі питання соціального захисту окремих категорій громадян" № 1-27/2009 від 08.09.2009 р. (№ 19-рп/2009). URL: <http://ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/19-рп/2009.doc>

46. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 58, 60 Закону України "Про Державний бюджет України на 2001 рік" та Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пунктів 2, 3, 4, 5, 8, 9 частини першої статті 58 Закону України "Про Державний бюджет України на 2001 рік" і підпункту 1 пункту 1 Закону України "Про деякі заходи щодо економії бюджетних коштів" (справа щодо пільг, компенсацій і гарантій) № 1-15/2002 від 20.03.2002 р. (№ 5-рп/2002). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-02#Text>

47. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвідомчості справ, пов'язаних із соціальними виплатами" <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1691-17#Text>

48. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин третьої, четвертої статті 59 Закону України "Про Державний бюджет України на 2003 рік" (справа про соціальний захист військовослужбовців та працівників правоохоронних органів) від 17 березня 2004 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-04#Text>

49. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень розділу I, пункту 2 розділу III "Прикінцеві положення" Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення" від 2 березня 2015 року № 213–

VIII № 1-5/2018(746/15) від 23.01.2020 р. (№ 1-р/2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-20#Text>

50. Рішення Конституційного Суду України від 03.06.2013 № 1-2/2013 (№ 3-рп/2013) у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 2, абзацу другого пункту 2 розділу II "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи", статті 138 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" (справа щодо змін умов виплати пенсій і щомісячного довічного грошового утримання суддів у відставці) від 03.06.2013 № 1-2/2013 (№ 3-рп/2013) / URL: <http://ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/3-rp/2013.doc> (дата звернення 18.11.2020)

51. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Скорохода Василя Васильовича щодо офіційного тлумачення словосполучення "пенсіонерів по старості", яке міститься в абзаці шостому статті 125 Житлового кодексу Української РСР № 1-2/2014 від 11.06.2014 р. (№ 6-рп/2014). URL: <http://ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/6-rp/2014.pdf>

52. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою громадянки України Левченко Ольги Миколаївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису пункту 5 розділу III „Прикінцеві положення“ Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213-VIII від 18 червня 2020 року.(№ 5-р(II)/2020) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va05p710-20#Text>

53. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 44, 47, 78, 80 Закону України "Про Державний бюджет України на 2004 рік" та конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин другої, третьої, четвертої статті 78 Закону України "Про Державний бюджет України на 2004 рік" (справа про зупинення дії або обмеження пільг, компенсацій і гарантій) № 1-27/2004 від 01.12.2004 р. (№ 20-рп/2004).URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-04#Text>URL: <http://ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/10-rp/2013.pdf>

54. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положень статті 5 Закону України "Про статус ветеранів військової служби і ветеранів органів внутрішніх справ та їх соціальний захист"(справа про ветеранів органів внутрішніх справ) від 27 лютого 2003 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-03#Text>

55. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянки Пастух Зінаїди Іванівни щодо офіційного тлумачення положення частини тринадцятої статті 37 Закону України "Про державну службу" в системному зв'язку з положеннями пункту 2 частини першої, частини другої статті 40 Кодексу законів про працю України, статті 21 Закону України "Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого

віку в Україні" № 1-14/2013 від 26.11.2013 р. (№ 11-рп/2013).
[URL: http://ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/11-rp/2013.pdf](http://ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/11-rp/2013.pdf)

56. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положень статті 5 Закону України "Про статус ветеранів військової служби і ветеранів органів внутрішніх справ та їх соціальний захист" (справа про ветеранів органів внутрішніх справ) № 1-19/2003 від 27.02.2003 р. (№ 4-рп/2003). URL: <http://ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/4-rp/2003.doc>

57. Рішення Конституційного Суду України від 26.12.2011 р. № 20-рп/2011 у справі за конституційними поданнями 49 народних депутатів України, 53 народних депутатів України і 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 розділу VII "Прикінцеві положення" Закону України "Про Державний бюджет України на 2011 рік" № 1-42/2011 від 26.12.2011 р. (№ 20-рп/2011)/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-11#Text>

58. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців тринадцятого, чотирнадцятого пункту 32 розділу I Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи" та Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення абзацу першого підпункту 164.2.19 пункту 164.2 статті 164 Податкового кодексу України (справа про оподаткування пенсій і щомісячного довічного грошового утримання) № 1-6/2018 від 27.02.2018 р. (№ 1-р/2018). URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/1-p_2018.pdf

59. Рішення № 1-1/2001 від 20.06.2001 р. (№ 10-рп/2001) (справа про виплату і доставку пенсій та грошової допомоги) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-01#Text>

60. Рішення Верховного Суду від 15.02.2018 № Пз/9901/8/18 (№ 820/6514/17) - щодо перерахунку пенсій пенсіонерам МВС з урахуванням грошового забезпечення поліцейських

61. Рішення Верховного Суду від 12.03.2018 № Пз/9901/1/18 (№ 802/2196/17-а) - щодо нескладання Ліквідкомісією МВС довідки для перерахунку пенсій пенсіонерам МВС

62. Рішення Верховного Суду від 04.04.2018 № Пз/9901/23/18 (№ 822/524/18) - щодо переведення з пенсії по інвалідності на пенсію державного службовця

63. Рішення Верховного Суду від 03.05.2018 № Пз/9901/20/18 (№ 805/402/18) - про припинення виплати пенсії внутрішньо переміщеній особі

64. Рішення Верховного Суду від 21.01.2019 № Пз/9901/56/18 (справа № 240/4946/18) - щодо перерахунку пенсій постраждалим внаслідок катастрофи на ЧАЕС

65. Рішення Верховного Суду від 04.02.2019 № Пз/9901/58/18 (№ 240/5401/18) - щодо зменшення відсоткового значення грошового забезпечення при перерахунку пенсій військовослужбовцям

66. Рішення Верховного Суду від 06.08.2019 № Пз/9901/12/19 (№160/3586/19) - щодо розстрочення виплат сум підвищеної пенсії військовослужбовців у відставці
67. Рішення Верховного Суду від 09.12.2019 №Пз/9901/19/19 (№300/1695/19) - щодо розміру підвищення пенсії учасникам бойових дій
68. Рішення Верховного Суду від 17.12.2019 №Пз/9901/20/19 (№160/8324/19) - щодо видачі довідки про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії військовослужбовцям
69. Рішення Верховного Суду від 14.09.2020 у справі № 560/2120/20 (№Пз/9901/9/20) - про перерахунок пенсій прокурорів відповідно до рішення КСУ від 13.12.2019 №7-р(II)/2019
70. Ухвала від 10.01.2018 року по справі № 2а-3683/2011 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71539942>
71. Ухвала від 10.01.2018 року по справі № 2а-2573/11 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71539910>
72. Ухвала Великої Палати Верховного Суду від 14.02.2018 року по справі №569/7153/15-а <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72243517>
73. Ухвала Великої Палати Верховного Суду від 07.02.2018 року по справі № 9101/94335/2012
74. Постанова ВС від 21.02.2018 року по справі № 691/758/16- <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72642117>
75. Постанова ВС від 07.02.2018 року по справі № 489/750/17 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72700879>
76. Постанова ВС від 07.03.2018 року по справі № 517/186/17 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72700879>
77. Постанова ВС від 01.03.2018 року по справі № 517/189/17 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72560999>
78. Постанова ВС від 21.02.2018 року по справі № 569/7903/16-ц <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72460015>
79. Постанова ВС від 06.03.2018 року по справі № 496/4464/16-ц <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72756819>
80. Постанова ВС від 23.01.2018 року по справі № 565/125/15-ц <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71807656>
81. Постанова ВС від 16.01.2018 року по справі № 711/983/16-ц <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71666913>
82. Постанова ВС від 21.02.2018 року по справі № 730/84/16-ц <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72489357>
83. Постанова ВС від 28.02.2018 року по справі № 675/2108/15-ц <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72641468>
84. Постанова ВС від 22.02.2018 року по справі № 320/3359/16-ц <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72489469>
85. Постанова ВС від 14.02.2018 року по справі № 713/708/16 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72243869>
86. Постанова ВС від 22.03.2018 року по справі № К/9901/21222/18 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72899722>

87. Постанова ВС від 22.03.2018 року по справі № 243/6391/17
<http://reyestr.court.gov.ua/Review/72965475>
88. Постанова ВС від 22.03.2018 року по справі №489/6522/16-а
<http://reyestr.court.gov.ua/Review/72965783>
89. Постанова ВС від 20.03.2018 року по справі №520/5814/17
<http://reyestr.court.gov.ua/Review/72863897>
90. Постанова ВС від 20.03.2018 року по справі №810/471/17
<http://reyestr.court.gov.ua/Review/72867031>
91. Постанова ВС від 20.03.2018 року по справі №577/4096/17
<http://reyestr.court.gov.ua/Review/72867022>

9. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

- 1.Офіційний сайт Верховної Ради України . URL: <http://portal.rada.gov.ua/>.
- 2.Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- 3.Офіційний сайт Кабінету Міністрів України URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>.
- 4.Офіційний сайт Європейського комітету соціальних прав. URL:<https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/latest-european-committee-of-social-rights-conclusions-with-regard-to-ukraine>
- 5.Офіційний сайт Європейського суду з прав людини. URL: <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/ukr&c>
- 6.Офіційний сайт Міністерства соціальної політики. URL: <https://www.msp.gov.ua>
- 7.Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: www.nbuv.gov.ua
- 8.Офіційний веб-портал Судова влада України. URL: <https://court.gov.ua/>
- 9.Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>
- 10 Офіційний сайт Конституційного Суду України URL: <https://ccu.gov.ua/storinka/rishennya-konstytucijnogo-sudu-ukrayiny>